

TEMA 2
Continguts

- 1. Identitats: Concepte d'identitat. Com es construeix la identitat de gènere.**
- 2. Estereotips i representacions socials. Definicions, construcció d'estereotips i les representacions socials de les dones.**

Documentació per a les i els estudiants

JULIANO, Dolores. (1992): *El juego de las astucias. Mujer y construcción de modelos sociales alternativos*. Madrid: Horas y Horas (p. 25 a 47).

MARTÍNEZ BENLLOCH, Isabel y BONILLA, Amparo. (2000): *Sistema sexo/género, identidades y construcción de la subjetividad*. Valencia: Universidad de Valencia (cap. 7, p. 123 a 133).

FERNÁNDEZ, Juan (coord); BONILLA, Amparo; BARBERÁ, Ester. (1998): *Género y Sociedad*. "Los roles de género", Amparo Bonilla (p. 141- 172). "Estereotipos de género", Ester Barberá. Madrid: Pirámide (p. 191-199).

WEBGRAFIA

- INE Igualdad, Publicación Mujeres y Hombres en España 2011.
<http://www.ine.es/igualdad/igualdad.htm>
- Documental: "El cuerpo de las mujeres". Lorena Zanardo. Buscar en youtube.
- Educando en Igualdad es un programa de FETE UGT.
<http://www.educandoenigualdad.com>
<http://www.educandoenigualdad.com/spip.php?rubrique77>
- "Retoques" (Herramienta on line) <http://demo.fb.se/e/girlpower/retouch/>
- SIRGO FOYO, Elba: Materiales didácticos para la coeducación ¿Bellas o bestias? Las mujeres en el cine de dibujos animados. Infantil y Primaria.
<http://www.scout.es/wp-content/uploads/mujerydibujosanimados.pdf>
- Artículo: "La científica que se hizo científico". Periódico *El Mundo*, 14 de julio de 2006. Año XVIII. Número 6.055
- Unitat d'Igualtat de la Universitat de València
<http://www.uv.es/igualtat/indexcas.htm>

TEMA II

IDENTITATS I PROCESSOS DE CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT DE GÈNERE

Igualtat de Gènere i No-discriminació

IDENTITAS I PROCESSOS DE CONSTRUCCIÓ DE LA IDENTITAT DE GÈNERE

IDENTITAT: trets propis d'una persona o col·lectivitat que els caracteritza de les i els altres.

En relació amb els actors o les actrius socials. És un procés de construcció de sentit atenent a un atribut cultural o a un conjunt relacionat d'atributs culturals, als quals s'atorga prioritat sobre la resta de les fonts de sentit.

Són síntesi d'un procés de diferenciació que, a través de categoritzacions, posen el subjecte en relació amb altres que pertanyen a l'endogrup, a l'exogrup i a l'entorn, que determina el prestigi social.

EL CONCEPTE D'IDENTITAT

Part de l'autoconcepte que facilita a la persona un aspecte unificat del seu jo personal i social; permet prendre consciència de si mateix, del seu lloc en el món i en relació amb altres.

Existeix una pluralitat d'identitats que s'articulen en un procés múltiple i obert a la redefinició:

parlem d'identitats i no d'identitat

***L'estatus social dels grups influeix
en la identitat***

LORENZI CIOLDI (1988)

a) Els membres dels grups dominants són percebuts o percebudes com a individualitats diferenciades, amb qualitats personals, idiosincràtiques i amb autonomia —no necessiten autodefinir-se pel que fa al grup—.

b) Els membres dels “grups dominats” són percebuts o percebudes com indiferenciats o indiferenciades, amb identitat externa i referida al grup.

Els homes, com a gènere, pertanyen al grup dominant “dels iguals” i les dones al grup dominat “de les idèntiques”.

Les dones troben majors dificultats per a accedir a l'estatut dels individus.

Identitat de gènere: procés d'interiorització d'expectatives i normes socials relatives al dimorfisme sexual. S'adquireix en la primera infància sota la influència dels models parentals, rols socials adults i conductes estereotipades.

Identitat sexual: acte-percepció i convicció que té una persona de pertànyer a un sexe determinat i la comprensió del que açò suposa.

“La dona no neix, es fa”, Simone de Beauvoir

La identitat es construeix socialment mitjançant un procés en el qual s'adquireix la **identitat personal i social**.

Es crea mitjançant la relació amb l'entorn i s'afirma en la **singularitat i en la diferència**.

La identitat d'una persona inclou gènere, sexe, ètnia, classe social, cultura, nacionalitat, llengua i edat entre altres referències. Les diferents referències es combinen per a definir un ésser humà únic.

No existeixen característiques ni trets que estiguen universalment associats a la feminitat o a la masculinitat.

Les diferències anatòmiques no determinen la identitat, que és el resultat d'un procés que es va conformant a través de la interacció amb el mitjà sociocultural.

La identitat de gènere és la manera en què ser dona o ser home està prescrit socialment i condiona la vida de les persones des del seu naixement.

Les identitats de gènere es defineixen en oposar el femení al masculí, sent considerat **femení com a dependent i subordinat al masculí**.

**La biologia determina dones i homes,
la societat determina la identitat femenina o masculina**

NATURALES

DONES HOMES

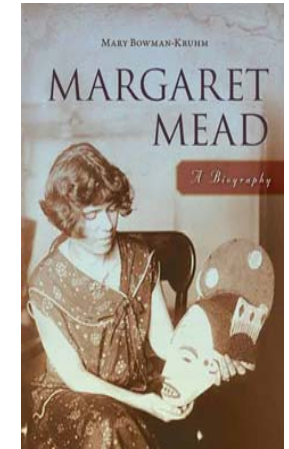
CULTURA

FEMENÍ MASCULÍ

Margaret Mead qüestiona que la identitat estiga biològicament determinada.

En tres cultures de Nova Guinea va trobar una **configuració diferent del masculí o el femení**:

Els **arapesh**: homes de temperament pacífic. Ni els homes ni les dones tenien interès en la guerra.

Els **tchambuli**: homes i dones tenien un temperament bèl·lic.

Els **mundugumor**: els homes s'empolainaven i gastaven el seu temps a arreglar-se, mentre que les dones treballaven i eren més pràctiques.

La identitat de gènere es manifesta en les situacions quotidianes, en tasques assignades i assumides, incidint en com van a desenvolupar seues capacitats unes i uns altres.

El procés de socialització fa que les xiquetes i els xiquets dirigisquen seues mirades cap a professions considerades masculines o femenines.

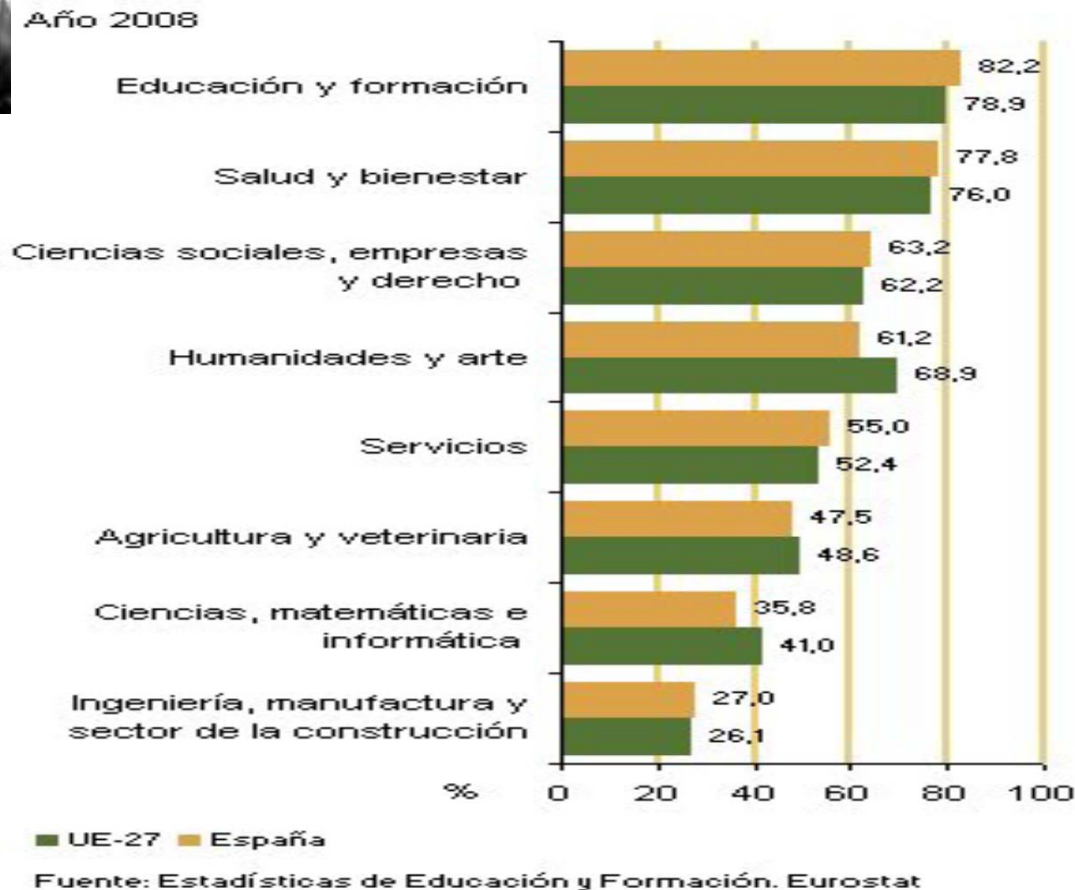

Vegem el següent gràfic amb dades actuals:

DONES GRADUADES EN EDUCACIÓ SUPERIOR PER CAMP D'ESTUDI

ESPANYA – UE 27 %

Informe Dones i Homes 2011- INE

LES CONSTRUCCIONS SOCIALS DE LA IDENTITAT

Les identitats són font de sentit per als propis actors i actrius. Són construïdes mitjançant un procés d'individualització.

Són fonts de sentit més fortes que els rols en suposar un procés d'autodefinició i individualització.

Les identitats organitzen el sentit, els rols organitzen les funcions. S'organitza el sentit entorn d'una identitat primària que se sosté per si mateixa al llarg de l'espai i del temps.

Des d'una perspectiva sociològica les identitats han de ser enteses com una construcció.

L'essencial és com, des d'on, per a qui i per què es construeixen.

Castells ens proposa una hipòtesi: ***“quién construye la identidad colectiva y para qué, determina su contenido simbólico y su sentido para quiénes se identifican o se mantienen fuera de ella”***.

Açò suposa que la construcció d'identitats té lloc en un context marcat per relacions de poder i en conseqüència adopta tres formes:

1.- Identitat legitimadora

2.- Identitat de resistència

3.- Identitats de projecte

~~REFLEXIONS ENTORN DELS MODELS~~

~~I LA IDENTITAT~~

(Dolores Juliano)

En una cultura que propendeix a la uniformitat de les conductes, ser “el segon sexe” no significa ser una opció equivalent i alternativa, sinó ocupar un lloc secundari i subordinat.

Açò no és una conseqüència de la divisió sexual del treball, sinó el producte d'una determinada configuració sociocultural que inclou totes les dones en una escala jeràrquica, en la cúpula de la qual es troba l'únic model vàlid i referent obligat.

Home jove, fort, blanc i ric = persona correcta

El model ideològic està basat en un “arbitrari cultural” que privilegia un tipus de coneixement que exclou sistemàticament el seu contrari. La nostra societat no tolera l’ambigüitat.

La conducta que s’assigna a les dones (dignes de ser adorades en els altars: la Verge i les santes) és la submissió i l’obediència al ser totpoderós i masculí.

- En sistemes politeistes: models basats en parells equivalents, concepte oriental del “ying” i el “yang” o la filosofia indoamericana en la perfecció dels parells.
- Subministren, almenys, **dos models igualment vàlids d'organització de l'existència**. Aquesta diversitat tendeix a negar-se en les religions monoteistes.

- És necessària la preservació d'una **diversitat** avaluada com a equivalent, valuosa i fructífera.

La societat global tendeix al model “unidimensional” i proposa la construcció de persones idèntiques entre si.

La imposició de models hegemònics és dramàtica respecte dels altres desenvolupaments culturals autònoms (subcultures alternatives).

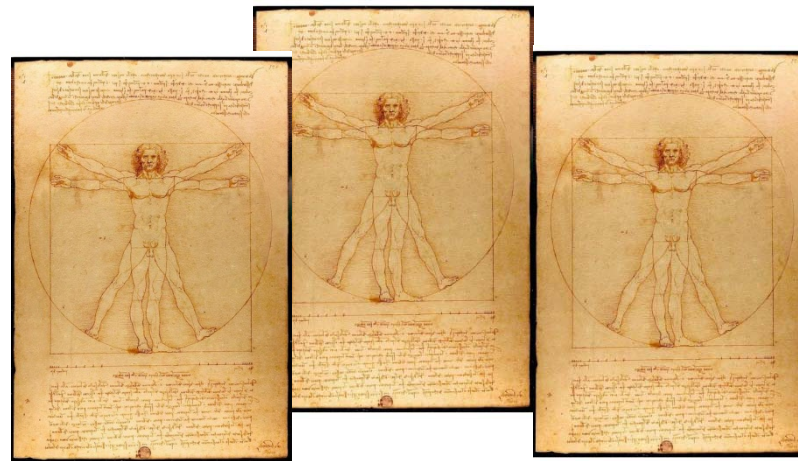
La pressió uniforme de la societat afecta especialment les dones. Les que rebutgen la situació subordinada del nostre sexe i el rol femení cauen en un buit entre el que no s'és (l'home) i el que no es vol ser (dona tradicional).

L'ÀMBIT DOMÈSTIC I L'AUTOREPRODUCCIÓ SOCIAL

El sector dominant s'atribueix a si mateix la representació dels interessos generals i relega les subordinades a l'àmbit del particular.

Les dones han sigut conceptualitzades com delimitades o determinades per la seua funció biològica, en contraposició amb els homes que passen a representar conceptualment tota la humanitat.

A aquest acotament conceptual s'agrega un acotament espacial: la dona té com a àmbit propi o natural el lloc físic de l'autoreproducció biològica i l'àmbit domèstic.

Al mateix temps es restringeixen les possibilitats de comunicació entre elles per diversos procediments:

- ❑ Restar valor als missatges emesos per les dones i els temes que tracten.
- ❑ Dificultar l'intercanvi d'informacions entre dones en no assignar-los lloc ni horari en què siga acceptable.
- ❑ Confiscar l'ús de les tribunes dedicades majorment a les dones com l'església dominical i posar-les en mans de sacerdots catòlics, protestants, etc.
- ❑ Derivar a àmbits especialitzats (i masculins) el control dels sabers tradicionals femenins: ginecologia, dietètica, etc.
- ❑ Difondre en mitjans de comunicació: missatges que substitueixen el discurs negat i que reafirmen una imatge de la dona com a "esposa" i "mare" que dispensa afecte i cura, i no com un ésser humà amb els seus propis objectius d'autorealització.

Aquesta confluència sistemàtica de pressions fa que el model socialment presentat (les propostes alternatives del qual no estan suficientment difoses) siga interioritzat per les dones com l'únic possible.

Açò els crea angoixa i desassossec si opten per una forma de vida que s'allunye de l'esquema "*normal*" i les porta a intentar compatibilitzar les seues aspiracions intel·lectuals i professionals amb el que s'espera d'elles.

Però tot i que la dona s'especialitza, les seues opcions resulten condicionades pels supòsits generals sobre les seues capacitats i preferències.

Açò produeix dos efectes:

1. Bourdieu i Passeron: acumular presència femenina en sectors, independentment de les seues condicions reals d'exercir-hi, la qual cosa redueix el rendiment mitjà.
2. Grassi en un estudi sobre les Treballadores Socials (restar valor a les carreres): treball més afectiu que efectiu, funció de complementarietat i suport a tasques masculines, poca professionalitat i escassa qualitat intel·lectual.

Malgrat aquestes pressions, les dones no són ni han sigut mai simples receptores passives de les ideologies i pràctiques generades per a subordinar-les. Les estratègies dutes a terme per a revertir la situació han sigut les següents:

1. Superar la fragmentació espacial i comunicativa desenvolupant xarxes de comunicació: xarxes d'aliances entre les dones emparentades, etc.
  2. Intents de redefinir models socialment assignats, produint autoimatges amb valor (contes fantàstics en què les dones relataven històries en les quals les dones eren protagonistes, decidien per si mateixes i s'enfrontaven amb els seus propis recursos a la maldat).
  3. Intents de recuperar espais.
  4. Intents d'associar-se amb altres sectors. Les mares assumeixen amb freqüència les propostes de canvi social defensades pels joves i prenen el seu relleu quan aquests cauen (mares i àvies de la Plaça de Maig a Argentina, les dames de blanc a Cuba, la revolució nicaragüenca). Es desmenteix l'estereotip de poc activa en els conflictes socials.
  5. Propiciar reformes legals que milloren la seua situació. La dona no rep passivament el rol que la societat li assigna, en canvi, negocia, qüestiona i redefineix. Açò la situa com a agent activa, generadora de cultura i promotora del canvi social. Les seues reivindicacions actuals són el desenvolupament i la maduració de la lluita de moltes dones.
-

EL MODEL DE DOMINACIÓ MASCULINA

Les dones no hem sigut mai un sector passiu i dòcil de la societat. Les proves de la rebel·lia les obtenim indirectament de l'anàlisi de la violència que els sectors que dominen han exercit sobre elles per a dominar-les.

La doble estratègia: la imposició del domini per la força i la legitimació (segons la qual el dominat estima la seua situació i els seus dominadors). És la que utilitzen els grups dominants en relació amb els que pretenen controlar.

Des d'una visió dinàmica de la societat, les dones poden entendre's com a part integrant, no d'una cultura estàtica i autosuficient, sinó d'una subcultura en interrelació amb la dominant.

A causa de la secular subordinació de les dones, han tingut temps d'intentar revertir la situació i han provocat respostes més agressives com més risc ha vist el sector dominant de perdre la seua hegemonia.

- ❑ Però cada grup desenvolupa estratègies per a millorar la seua posició en el camp de les interaccions. Les dones actuen d'acord amb aquesta lògica.
- ❑ En situacions d'estabilitat social, els grups dominants poden donar una imatge consensuada, però en les situacions de crisi els sectors subalterns troben espais per a portar avant les seues reivindicacions.
- ❑ Aprofiten les conjuntures en què el poder està afeblit per a fer valdre els seus desacords. L'activitat política, les possibilitats d'autonomia econòmica de les dones i la seua visibilitat social estan en relació directa amb les crisis del sistema social, i en relació inversa amb la seua estabilitat, que marca períodes de relativa reculada de les seues reivindicacions.

- ❑ Les dones no constitueixen un grup prescindible dins de l'estructura social, que depèn d'elles per a la seua autoreproducció biològica i cultural.
- ❑ Però la “invisibilitat” de les dones és una estratègia de subordinació i no un reflex del seu escàs pes relatiu.
- ❑ Si es pot parlar de marginació femenina és només en el sentit d'assenyalar la seua exclusió de les posicions dominants i no de l'estructura social o econòmica.
- ❑ L'esforç de dominació se centra a mostrar la posició subalterna com a complementària i funcional, i a desenvolupar la idea que permeta presentar-la com a ahistòrica -> insistència a presentar la subordinació femenina com a conseqüència de la seua especificitat biològica (natural).

L'espiral de reivindicacions va acompanyada del pas de la violència simbòlica a l'agressió. Les principals formes de violència simbòlica utilitzades per a descoratjar les reivindicacions femenines en les etapes d'estabilitat social són:

Patrilocalitat

Patrilinealitat

Doble moral: *Control de la sexualitat femenina*

Confinament

Fraccionament dels grups possibles

Restar valor als missatges emesos

Assignació de passivitat

Assignació d'altruisme

En aquesta línia de fer naturals les conductes considerant instintives socialment totes les conductes.

“Violència simbòlica”: la forma específica en què les institucions encarregades de la reproducció social actuen com un vessant de la violència general que s'utilitza per a mantenir la subordinació dels sectors socialment desfavorits.

Cada estratègia de dominació ha sigut contestada:

- ✓ La superació de l'aïllament creant xarxes d'aliança femenines eficaces, però eren negades: “les dones no són capaces de vertadera amistat”.
- ✓ Trencar la intercomunicació generant missatges femenins i rescatant àmbits per a la seua utilització.
- ✓ Crear un model de “com són les dones” i com és el seu rol dins de la societat, diferent del proposat des de l'òptica masculina.

Les èpoques de crisi (especialment les guerres i revolucions) mostren una major visibilitat i especificitat de les reivindicacions femenines i la disminució del control real sobre elles va acompanyada d'un grau major de repressió física: violacions, càstigs físics, assassinats.

Dolores Juliano planteja com es construeix **el model de dominació masculina que està basat en 6 característiques**. Aquest model és tan eficaç que pot ser també utilitzat per a la dominació d'altres cultures, com veiem a continuació:

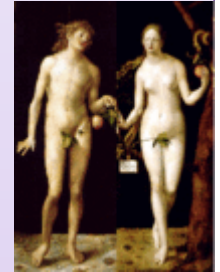
CARACTERÍSTIQUES

1r.- Construcció de mecanismes d'atribució de la culpa a les dones (o a l'altra cultura).

2n.- Construcció de simbòlics en els quals l'home és salvador de la comunitat enfront dels perills que ha portat la dona (o la cultura que es pretén dominar).

DOMINACIÓ FEMENINA

Se li assigna maldat i associació amb esperits malignes. Mite d'Eva. Mite de l'Índia Malinche. Bruixes. Prostitutes.

Els homes a través del sofriment i el sacrifici salvaren la comunitat posada en perill per les dones. Jesucrist. Fill de Déu que va venir a la terra a salvar-nos i per açò va patir i va patir. I molts altres sants.

3r.- Construcció d'“una germanor d'homes” (o una germanor occidental cohesionada i posseïdora dels sabers que permeten controlar el caos i en definitiva conjurar la incertesa).

Construcció de germanors masculines, cohesionades que dominen el saber i que controlen el caos provocat per les dones. La jerarquia religiosa encara vetada a les dones. Control sexual de les dones, a través de l'Església i ara a través de la medicina.

4t.- Engegada de processos que trenquen els vincles entre els dos sexes (o que trenquen les similituds entre les dues cultures).

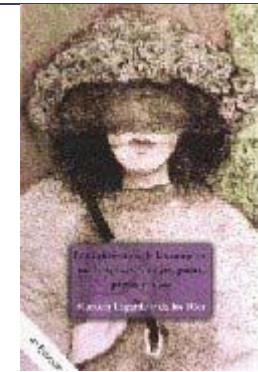
L'establiment de la separació entre mares i fills, la creació d'espais reals o simbòlics per a cada sexe que facilita la transmissió dels missatges misògins i la construcció d'un sentiment agressiu cap a l'altre sexe. Exemples: internats de xiquets, el mateix exèrcit, l'existència de clubs.

5è.- Construcció de naturalitzacions en les dones (o en la forma de ser de les altres cultures) i com a conseqüència apel·lació a aquests sentiments.

Rituals des d'antic que inciten la mare a la cura sota l'amenaça de la pèrdua del fill. L'estereotip de la dona "mare" dotada d'esperit de sacrifici, de tendresa, dòcil i obedient.

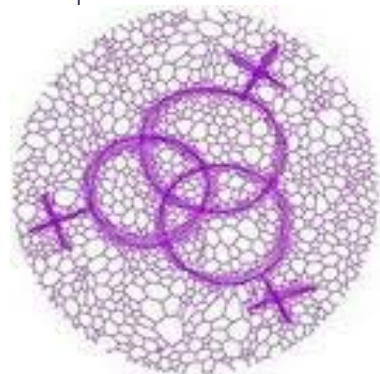
6è.- Processos d'invasió de l'àmbit assignat a les dones (o invasió de l'àmbit geogràfic de les altres cultures).

Assignació als homes d'àmbits femenins, fins i tot el biològic. Mites antics en relació amb el domini de la fecundació com a determinada per l'home. Eva naixent de la costella d'Adam. Arrabassar àmbits de funcions que es diuen pròpies de les dones, en allò públic, amb una realització millor: cuiners, modistes...

“A las mujeres nos han enseñado a tener miedo a la libertad; miedo a tomar decisiones, miedo a la soledad. El miedo es un gran impedimento en la construcción de la autonomía”.

Marcela Lagarde, antropòloga i feminista

ESTEREOTIPS I REPRESENTACIONS SOCIALS

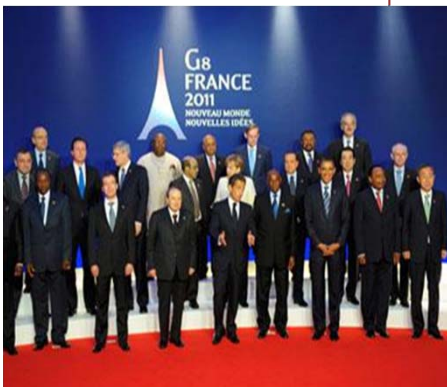
Per la igualtat de gènere

En el procés de socialització posem en pràctica comportaments acceptats com a femenins i/o masculins, que seran o no considerats apropiats.

Rols de gènere: relacionats amb el repartiment de tasques entre dones i homes.

A les dones se'ls assignen rols vinculats al desenvolupament de tasques en l'àmbit domèstic: cura de la llar i cura de les persones en l'entorn familiar.

Als homes se'ls assignen rols relacionats amb l'àmbit públic: ocupació remunerada i participació en els òrgans de presa de decisions que afecten el conjunt de la societat.

DONA	HOME
Rol reproductiu	Rol productiu
Espai domèstic	Espai públic
Dolçor	Fortalesa
Comprensió	Competència
Emotivitat	Raó

“Feminismo para principiantes” Nuria Varela:

QUAN ALGÚ ES COMPORTA AIXÍ...	...si és xiqueta es diu que és:	...si és xiquet es diu que és:
ACTIU	Nerviosa/Inquieta	Inquiet
INSISTENT	Tossuda	Tenaç
SENSIBLE	Delicada	Efeminat
DESEMBOLICADA	Grollera	Segur de si mateix
DESINHIBIDA	Grollera	Simpàtic
OBEDIENT	Dòcil	Feble
TEMPERAMENTAL	Histèrica	Apassionat
AUDAÇ	Impulsiva	Valent
INTROVERTIDA	Tímida	Pensa bé les coses
CURIOSA	Tafanera	Intel·ligent
PRUDENT	Judiciosa	Covard
SI NO COMPARTEIX	Egoista	Defensa el que és seu
SI NO SE SOTMET	Agressiva	Fort
SI CANVIA D'OPINIÓ	Capritxosa, voluble	Capaç de reconèixer els seus errors

---

Tant els rols com els estereotips de gènere són interioritzats a través d'un procés d'aprenentatge pel qual les persones incorporen els valors i els comportaments d'una societat.

Aquest procés és denominat **socialització de gènere** i té dues vessants:

- una de **col·lectiva**, on dones i homes, s'adapten a les expectatives que sobre ells té la resta de la societat i;
- una d'**individual**, en què cada persona perd estereotips.

Les institucions socials reproduïxen, reforcen i controlen la funcionalitat d'aquests patrons de gènere, **perpetuant-los mitjançant processos de socialització.**

En l'anàlisi social, el concepte de rols de gènere i d'estereotips de gènere és fonamental per a comprendre els processos que s'interrelacionen en l'actuació social quotidiana.

1. El procés mitjançant el qual el fet de ser home o ser dona s'associa "naturalment" amb algunes activitats, potencialitats, limitacions i actituds.

Per exemple:

- Els homes són intel·ligents, bons dirigents, expressen poc l'afecte i són molt actius sexualment.
- Les dones són intuïtives, creatives, bones educadores i expressen afecte.

2. El procés –correlatiu anterior– mitjançant el qual algunes activitats o expressions es classifiquen, "naturalment", com a masculines o femenines.

Per exemple:

- Plorar és de xiquetes, l'agressivitat és masculina, conquerir és d'homes o la sensibilitat és femenina.

3. El procés mitjançant el qual els grups socials valoren de forma diferenciada les activitats identificades com a “masculines” o com a “femenines”.

- El poder polític (identificat com a masculí) és altament valorat.

- La criança dels xiquets i xiquetes (identificada com a femenina) és poc valorada.

4. El procés mitjançant el qual la mateixa activitat és valorada diferenciadament segons si és realitzada per un home o per una dona.

- La cuina: si és dona es tracta d'una cuinera i si és home un xef.

- El fet de plorar: si qui plora és dona és perquè és sensible i si és un home és perquè té caràcter feble.

ESTEREOTIPS TRADICIONALS

(The definition of sex stereotypes via the Adjective Check List.

Williams i Bennett ,1957)

DONES		HOMES	
Afectada	Sofisticada	Agressiu	Auster
Complaent	Voluble	Assertiu	Autocràtic
De cor bla	Feble	Aventurer	Amb coratge
Dependent	Encantadora	Cruel	Desordenat
Emocional	Frívola	Digne de confiança	Dominant
Estirada	Parladora	Emprenedor	Estable
Femenina	Pesada	Hàbil	Fort
Gentil	Sensible	Lògic	Independent
Sentimental		Racional	No emotiu
Submisa		Resistent	Realista
Atractiva		Segur	Robust
Dòcil		Ambiciós	Sever

El que un grup social permet, promou i espera de les dones, sempre estarà relacionat amb el que es permet, es promou i s'espera dels homes.

La categoria "gènere" aborda aquesta dinàmica d'interdependència i permet comprendre si en un grup social determinat aquestes relacions són de complementarietat, subordinació o equitat.

Les relacions de gènere són dinàmiques i susceptibles de transformar-se a través de la interacció humana.

Des de la perspectiva de gènere es proposa una societat en la qual tots els àmbits d'interacció siguin igualment valorats i considerats per al desenvolupament social, i en la qual tant homes com dones estiguen encarregats —de forma flexible i equitativa— de desenvolupar activitats en tots els àmbits.

El problema no són les dones, sinó la desigualtat en les relacions de poder entre dones i homes.

LES RELACIONS DE PODER IGUAL QUE S'APRENEN ES PODEN MODIFICAR

Flexibilitzar l'assignació de rols per als homes i per a les dones i valorar equitativament tots aqueixos rols és el que es proposa des de la **perspectiva de gènere**.

ELS ESTEREOTIPS I ELS ESTEREOTIPS DE GÈNERE

- Qualitats i característiques psicològiques i físiques que una societat assigna a homes i dones.
- Són idees preconcebudes que estan molt arrelades i determinen conductes, comportaments i actituds que han de tenir les persones en funció del grup de pertinença.
- Els estereotips de gènere fan referència a les idees preestablides que es tenen de les característiques de les persones en funció del seu sexe.

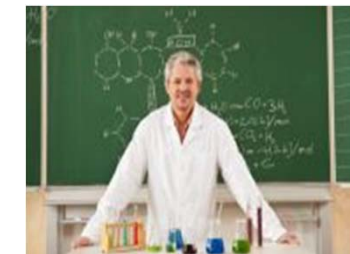
La categoria dona s'associa a trets expressius com:

- Passivitat
- Submissió
- Sensibilitat per a les relacions personals

La categoria home a trets instrumentals com:

- Activitat
- Esperit de competència
- Independència
- Objectivitat

- En estar definits en funció de trets físics són percebuts com a “categories naturals”.
- Actuen com a esquemes de percepció i de valoració que filtren de forma reduccionista la realitat i permeten al subjecte confirmar les seues creences, a manera de profecies autocomplides.

En la mesura en què el poder de definició de les representacions és asimètric, els estereotips actuen garantint l'ordre establert:

a) S'associen als grups dominants valors de competència i racionalitat

b) i als grups dominats s'associen valors d'incompetència, dependència i emocions.

En exagerar les diferències, els estereotips de gènere permeten racionalitzar la distribució de sexes en rols socials, però la seua força no és només psicològica, estan dotats d'una realitat material que contribueixen a consolidar les condicions socials que els generen.

Els estereotips creen arquetips, fixen un model de ser home i un model de ser dona, validats socialment i que estableixen un sistema desigual de relacions entre tots dos sexes i de cadascun d'ells amb el món.

Els estereotips i els rols de gènere incideixen fonamentalment en les expectatives de futur de les persones, els plans de vida en l'àmbit professional, sentimental i econòmic entre d'altres, que la persona va construint.

Els estereotips de gènere són negatius per a les dones i els homes, ja que impedeixen que tots dos desenvolupen determinades capacitats.

Els femenins compten amb menys prestigi social que els masculins.

Un altre dels criteris bàsics per a qüestionar els obstacles a la igualtat entre dones i homes són els estereotips de gènere.

Fan referència a una sèrie d'idees imposades i simplificades, però fortament assumides, sobre les característiques, les actituds i les aptituds de les dones i dels homes que “es fan veritats indiscutibles a força de repetir-se”.

Els estereotips són imatges prefixades que uniformitzen les persones i els atribueixen una sèrie de característiques esperades per la seua pertinença a un grup.

Conjunt d'assignacions relacionades amb la forma de ser, de sentir i d'actuar que un grup social assenyala a les persones que el componen i, alhora, és la forma com aqueixes persones assumeixen i expressen en la vida quotidiana aqueixes assignacions.

En totes les societats, l'organització i el funcionament del grup humà impliquen l'acompliment de múltiples rols. No existeix cap grup en el qual tots els integrants exercisquen tots els rols.

Els criteris que serveixen per a diferenciar els rols en una societat són variats i no actuen aïlladament, sinó que ho fan interactuant amb uns altres.

El criteri més utilitzat universalment per a fer diferenciacions és el de gènere.

Conjunt d'expectatives diferenciades entre les dels homes i les de les dones sobre com ser, com sentir, com actuar i sobre quines possibilitats es tenen dins del grup social.

Aquests rols són assignats pel grup i són exercits per les persones, segons aquestes s'assumisquen com a homes o com a dones.

Conjunt de tasques i funcions que s'assignen a dones i homes en una societat donada i en un moment històric concret.

El paper i la contribució social

```
graph TD; A[El paper i la contribució social] --> B[Dona: espai domèstic, reproductiu. Dones com a posseïdores de sensibilitat, comprensió emocional, capacitat de sacrifici, instint maternal, inestabilitat, dependència, feblesa i prudència.]; B --> C[El rol masculí: espai públic i productiu. Esfera laboral, científica, política; l'exercici del poder social. Homes posseïdors de l'intel·lecte, trets individualistes com ara l'agressivitat, la força, la capacitat de comandament, de risc, la competitivitat i la racionalitat.]; C --> D[Les capacitats i les actituds associades creen dos universos contraposats.]; D --> E[El masculí, en ser el model positiu de referència, presenta una situació de dominació que es reflecteix en l'exercici del poder, en el coneixement, els valors i les formes d'anomenar i crear la realitat com ara allò polític, econòmic, religiós i d'organització familiar.];
```

Dona: espai domèstic, reproductiu.

Dones com a posseïdores de sensibilitat, comprensió emocional, capacitat de sacrifici, instint maternal, inestabilitat, dependència, feblesa i prudència.

El rol masculí: espai públic i productiu. Esfera laboral, científica, política; l'exercici del poder social.

Homes posseïdors de l'intel·lecte, trets individualistes com ara l'agressivitat, la força, la capacitat de comandament, de risc, la competitivitat i la racionalitat.

Les capacitats i les actituds associades creen dos universos contraposats.

El masculí, en ser el model positiu de referència, presenta una situació de dominació que es reflecteix en l'exercici del poder, en el coneixement, els valors i les formes d'anomenar i crear la realitat com ara allò polític, econòmic, religiós i d'organització familiar.

ROLS DE GÈNERE

ROLS FEMENINS	ROLS MASCULINS
☐ Reproductores (mares i responsables del benestar familiar)	☐ Caps de família (proveïdors, protectors i autoritaris)
☐ Productores/ treballadores secundàries	☐ Productors/ treballadors
☐ Gestores comunitàries	☐ Autoritat comunal

ROLS DE GÈNERE

Refereixen un ampli repertori d'atributs i valors que delimiten el contingut de la masculinitat i la feminitat.

El concepte emfatitza el seu caràcter construït i no vinculat del dimorfisme anatòmic, però guarda una estreta relació amb la divisió sexual del treball.

Masculinitat i feminitat es defineixen socialment d'acord amb els rols instrumentals i expressius que representen les funcions assumides pels homes i les dones en la família, assignant:

✓ **Homes:** la font d'acció
(assertius i motivats per al domini)

✓ **Dones:** la font de reacció
(menys egoistes i més preocupades pels altres)

La cultura ha transformat trets intrínsecs a unes necessitats humanes bàsiques en rols relatius a l'estructura familiar.

La separació de les esferes pública/privada i la divisió social dels sexes reproduïx la subordinació del femení al masculí, distingint allò important —i el treball remunerat— d'allò que no ho és tant —la reproducció, la cura i el benestar—.

Les diferències entre els sexes segueixen interpretant-se no com alguna cosa **diferent** i neutra, sinó com alguna cosa **desigual**, sent aquesta connotació de diferència la que subjau a la asimetria de les relacions de poder.

Les noves formes de divisió sexual del treball s'expressen en la devaluació social d'aquelles funcions, interessos i espais socials que culturalment es consideren femenins.

S'han creat noves justificacions de la desigualtat i noves formes de prejudici.

La ideologia de gènere pren cada vegada més la forma d'un "sexisme benèvol" que denota una actitud més positiva cap a les dones.

Però segueix justificant-ne de forma estereotipada la reclusió a l'espai de la cura a través de noves expressions del paternalisme i la diferenciació dels sexes que condueixen a naturalitzar la desigualtat.

Las **desigualtats de sexe i de gènere** caminen plegades, però ha sigut necessari diferenciar-les, sobretot a partir de la incorporació de les dones a l'esfera pública.

La **desigualtat de sexe** implica que les dones tenen menys poder que els homes en una situació.

La **desigualtat de gènere** suposa la feminització o la masculinització d'espais i posicions socials.

Els estudis de gènere han obert un espai teòric per a desvetllar els mecanismes de poder patriarcals i els discursos que legitimen aqueix domini. La proliferació de matisos conceptuals reflecteix la complexitat i subtileza de les desigualtats que persisteixen a través dels canvis socials.

RADIOGRAFIA DELS ESTUDIS EN LA UNIVERSITAT

Font: Unitat d'Igualtat de la Universitat de València

Les dones són majoria en els diversos cicles de formació universitària, però aquest fet no és sinònim d'una igualtat plena en la Universitat. Les xifres evidencien l'existència de diferències per sexe i desigualtats de gènere entre la comunitat universitària.

Curs 2009-2010: les dones representen el 65% en estudis de cicle curt, el 58% de cicle llarg i el 51% en estudis de doctorat i en tesis llegendes. La presència de les dones disminueix a mesura que augmenta el nivell formatiu.

En els últims 5 cursos acadèmics el 72% de premis extraordinaris de final de carrera en estudis de cicle curt han sigut per a les estudiants.

L'escola tècnica superior d'enginyeria és la que té una major taxa de masculinitat: 94% de xics enfront del 6% de xiques; enginyeria informàtica 86% homes i 14 % de dones: enginyeria Informàtica i TELECO 91% homes i 9% dones; enginyeria tècnica en telecomunicacions 90% homes i 10% dones.

RADIOGRAFIA DELS ESTUDIS EN LA UNIVERSITAT

Font: Unitat d'Igualtat de la Universitat de València

L'Escola Universitària de Magisteri presenta concentració de dones: l'especialitat audició i llenguatge 82% dones i 18% homes; educació especial 80% dones i 20% homes; educació especialitat llengua estrangera 19% homes i el 81% dones; educació Infantil 86% dones i 14 % homes.

El PDI presenta un desavantatge per a les dones, ja que representen el 37,4%.

En el PAS les dones són el 66%, però les dones són majoria en funcionariat interí i els homes són majoria en les contractacions laborals.

Solament 35 dels 92 departaments de la Universitat de València mantenen una proporció equilibrada per sexe. Les dones es concentren en departaments vinculats a l'educació i la salut (professions feminitzades), mentre que els homes estan en estudis tècnics (professions masculinitzades).

DINÀMIQUES PRÀCTIQUES:

“El cuerpo de las mujeres”

<http://www.educandoenigualdad.com/spip.php?rubrique77>

Documental de 25 minuts sobre l'ús del cos de la dona en la televisió. La constatació que les dones reals estan desapareixent de la televisió i que són reemplaçades per una representació grotesca, vulgar i humiliant.

La pèrdua és enorme: **la cancel·lació de la identitat de les dones** ocorre sota la mirada de tots, però sense que hi haja una reacció adequada. Se seleccionen les imatges en les quals es produeix la utilització manipuladora del cos de les dones per a explicar el que està passant no solament a qui mai mira la televisió, sinó a qui la mira, però “no hi veu”. L'objectiu és interrogar-se i preguntar sobre les raons d'aquesta cancel·lació de la qual som totes i tots espectadors silenciosos.

RETOCS

<http://demo.fb.se/e/girlpower/retouch/>

Imposició de patrons de bellesa que no són reals.

Els mitjans de comunicació a tot el món imposen cada vegada una dictadura més fèrria amb la imatge de les dones i imposen estereotips que no són reals.

Permet a les i els estudiants comprovar de manera evident com es fan aquests retocs.

PER A SABER MÉS:

¿Bellas o bestias? Las mujeres en el cine de dibujos animados. Elba Sirgo Foyo

Les pel·lícules de dibuixos animats de diferents productores que segueixen el seu mateix patró ens porten a un món fantàstic de somnis i aventures que fan volar la nostra imaginació. Belles princeses, prínceps cavallerosos, misteriosos encanteris, dracs cruels, dolces fades padrines, etc. Tot açò per construir una realitat millor basada en un sentiment de bondat.

La idea inicial sembla bona, però no pot haver-hi algun parany amagat després d'aquest meravellós i innocent món màgic? Heu reflexionat alguna vegada sobre la imatge de la dona en aquestes pel·lícules? Com són les xiquetes, les mamàs o les senyores dels dibuixos? Us convidem a descobrir l'altra història que s'amaga de

TEMA 4. FEMINISME: LA LLUITA PELS DRETS DE LES DONES I LA CIUTADANIA

Continguts.

1. Feminismes.

1.1. Conceptes.

2. Una aproximació (històrica) a la teoria i la pràctica dels feminismes.

2.1. La primera ona. La il·lustració i la revolució francesa.

2.2. La segona ona. Del sufragisme a Simone de Beauvoir.

2.3. La tercera ona. Del feminisme radical al ciberfeminisme.

2.4. El feminisme en l'Estat Espanyol.

2.5. Tendències actuals.

3. Les associacions de dones: un espai per al canvi social.

3.1. Una tipologia de les associacions de dones.

Documentació estudiant:

- <http://www.mujeresenred.net/spip.php?article1308>
- <http://www.mujeresenred.net/>
- Feminismo ¿Qué es el feminismo? 27 de enero de 2008
- CASTELLS, Manuel. *La era de la información. Economía, sociedad y cultura.*
- *Volumen 2. El poder de la identidad.* Alianza Editorial. Madrid (1999:221)
PDF
-
- Cuadrado, Mayuka (2011): La igualdad y los derechos de las mujeres.
FETE UGT
- <http://www.educandoenigualdad.com/IMG/pdf/igualdad.pdf>
- Documental “Las Constituyentes”.

TEMA 4. GÈNERE I DRETS DE CIUTADANIA

**Feminismes:
les lluites pels drets de les dones**

MASCLISME I SEXISME

- El **masclisme** és una actitud de prepotència pel que fa a les dones.
- El **sexisme** no és tan evident. És un comportament individual o col·lectiu que menysprea un sexe en virtut de la seua biologia i perpetua la dominació dels homes i la subordinació de les dones.

(Eulalia Pérez Sedeño. Científica Dra. General FECYT)

<http://www.mujaresenred.net/spip.php?article1456>

1. LA PRIMERA ONA. Comença la polèmica

I el jove sacerdot va dir: «*La ment no té sexe*». 1671 Poulain de la Barre.

França 1789: Revolució Francesa.

Quaderns de Queixes: Per a fer arribar als Estats Generals (espècie de Parlament) les queixes dels tres estaments: clergat, noblesa i tercer estat (el poble).

1. LA PRIMERA ONA. Comença la polèmica

Les dones són excloses de l'Assemblea General i comencen a utilitzar els Quaderns de Queixes.

No són tingudes en compte en l'Assemblea Nacional i el 1789 es proclama la Declaració de drets de l'home i del ciutadà.

(Varela, 2005: 27-30)

La Declaració dels drets de l'home i del ciutadà de 1789, inspirada en la declaració d'independència nord-americana de 1776 i en l'esperit filosòfic del segle XVIII, marca la fi de l'Antic Règim i el principi d'una nova era.

1. LA PRIMERA ONA. Comença la polèmica

QUÈ VOLIEN LES DONES DEL SEGLE XVIII? (Varela, 2005: 31-34)

Es podria respondre que, estant demostrat, i amb raó, que un noble no pot representar un plebeu ni aquest un noble, de la mateixa manera un home no podria, amb major equitat, representar una dona, ja que els representants han de tenir absolutament els mateixos interessos que els representats: les dones no podrien, doncs, estar representades més que per dones.

Olimpia de Gouges (1791)
Declaració dels
Drets de la dona i de la ciutadana

1. LA PRIMERA ONA. Comença la polèmica

- La Constitució de 1791, el preàmbul de la qual era la Declaració de Drets de l'home i del ciutadà de 1789, afirmava la distinció entre dues categories de ciutadans:
  - **Actius**: homes majors de 25 anys, independents i amb propietats;
  - i **passius**: homes sense propietats i totes les dones sense excepció.

1. LA PRIMERA ONA. Comença la polèmica ANGLATERRA: LA IL·LUSTRACIÓ

“La hiena con faldas” (Varela, 2005: 35-40)

Malgrat l'ideal de la Il·lustració, la vida de les dones no es va veure afectada.

Mary Wollstonecraft publicarà la *Vindicació dels Drets de Dona* (1792) en la qual advoca per l'igualitarisme entre els sexes, la independència econòmica i la necessitat de la participació política i la representació parlamentària.

1. LA PRIMERA ONA. Comença la polèmica

1793 FRANÇA. UNA SAGNANT REPRESSIÓ

Les dones són excloses dels drets polítics, es dissolen els clubs femenins i no poden reunir-se en el carrer més de cinc dones.

És guillotmada Olimpia de Gouges acusada d'“haver abandonat les virtuts pròpies del seu sexe” i moltes dones són empresonades.

En 1795 es prohibeix a les dones assistir a les assemblees polítiques.

1. LA PRIMERA ONA. Comença la polèmica

En 1810 el Codi de Napoleó converteix el matrimoni en un contracte desigual, exigeix l'obediència de la dona al marit i li pot concedir el divorci només en el cas que aquest portara la seua concubina al domicili conjugal.

Amb el Codi de Napoleó les dones eren considerades filles o mares en poder dels seus pares, esposos i, fins i tot, dels fills.

No tenien dret a administrar la seua propietat, fixar o abandonar el seu domicili, exercir la pàtria potestat, mantenir una professió o emprar-se sense permís, rebutjar el seu pare o el seu marit violents.

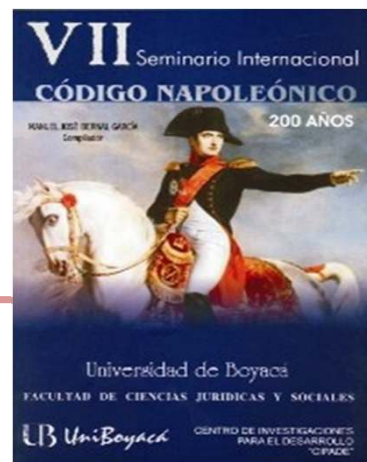
1. LA PRIMERA ONA. Comença la polèmica

L'obediència, el respecte, l'abnegació i el sacrifici quedaven fixats com les seues virtuts obligatòries.

El nou dret penal va fixar per a elles delictes específics que, com l'adulteri i l'avortament, consagraven que els seus cossos no els pertanyien.

A tot efecte cap dona era propietària de si mateixa, totes mancaven del que la ciutadania assegurava, la llibertat

(Amelia Valcárcel).

2. LA SEGONA ONA. Del Sufragisme a Simone de Beauvoir D'on ixen les sufragistes?

A les dones nord-americanes del segle XIX les va traure de casa la injustícia que sorgia al seu voltant: l'esclavitud.

Les pioneres del moviment sufragista parlaven des del llenguatge dels drets humans, enfrontant-se a l'essencialisme i recorrent tant a l'individualisme, fonament de la ciutadania, com al funcionalisme.

2. LA SEGONA ONA. Del Sufragisme a Simone de Beauvoir D'on ixen les sufragistes?

LA DECLARACIÓ DE SENTIMENTS

LA PROTESTA SUÏCIDA D'EMILY W. DAVISON

EL DRET AL VOT, UNA ESTRATÈGIA DE FUTUR

“¿ACASO NO SOY UNA MUJER?”

JOHN STUART MILL: EL MARIT DE LA FEMINISTA

APAREIXEN MÉS DONES RARES: LES OBRERES

FLORA TRISTÁN: REPORTERA DE LA MISÈRIA

FEMINISME I MARXISME: UN MATRIMONI MAL AVINGUT

ALEJANDRA KOLLONTAI: LA DONA NOVA

EMMA GOLDMAN: DONES LLIURES

MORIR D'ÈXIT: EL BUIT D'ENTREGUERRES

SIMONE DE BEAUVOIR: *“NO SE NACE MUJER, SE LLEGA A SERLO”* (VARELA, 2005: 43-87)

2. LA SEGONA ONA. Del Sufragisme a Simone de Beauvoir. D'on ixen les sufragistes?

John Stuart Mill (1806-1873) i la seua dona Harriet Taylor Mill (1807-1856), van publicar *La submissió de la dona* en 1869

Per a Mill la consecució del dret de vot per a la dona era la clau de la solució de la qüestió femenina.

Una vegada suprimides aquestes restriccions, les dones superarien la seua "submissió" i aconseguirien la seua emancipació.

La llibertat individual i la desaparició d'impediments legals permetrien el desenvolupament de les dones.

Es tractava d'aplicar el principi liberal del *laissez faire* a la problemàtica femenina.

Va presentar al Parlament anglès en 1866 una demanda a favor del vot femení.

El seu rebuig va provocar que en 1867 nasquera la National Society for Woman's Suffrage (Associació Nacional pel Sufragi de la Dona) liderada per Lydia Becker.

2. LA SEGONA ONA. Del Sufragisme a Simone de Beauvoir. D'on ixen les sufragistes?

FLORA TRISTÁN (1803-1844)

La utopia particular de Flora Tristán està resumida de manera succinta en *L'Union Ouvrière* (1843).

L'objectiu és clar i magnífic:

“Doneu a tots i a totes el dret al treball —la possibilitat de menjar—, el dret a la instrucció —possibilitat de viure per l'esperit—, el dret al pa —possibilitat de viure del tot independent— i la humanitat avui tan vil, tan repugnant, tan hipòcritament viciosa, es transformarà a l'acte i es tornarà noble, orgullosa, independent, lliure!, bella! i feliç!”

(Le Tour de France, ii, p. 192).

2. LA SEGONA ONA. Del Sufragisme a Simone de Beauvoir D'on ixen les sufragistes?

Aleksandra Mijáilovna Kolontái (1872-1952)

- Va ser una de les primeres a comprendre la necessitat de crear organitzacions autònomes de dones.
- Va participar en els esdeveniments revolucionaris de 1905, després de presenciar la matança d'obrers enfront del Palau d'Hivern.
- Kollontai va treballar escrivint articles i organitzant les treballadores russes.
- Va haver d'exiliar-se arran de la publicació de l'article Finlàndia i el socialisme, cosa que li va donar l'oportunitat de viatjar i contactar amb diversos partits socialistes.

2. LA SEGONA ONA. Del Sufragisme a Simone de Beauvoir

D'on ixen les sufragistes?

Goldman (1869 – 1940)

- El caràcter avantguardista de les seues concepcions va arribar a enlluernar el mateix Kropotkin (el príncep anarquista), que les va considerar excessivament avançades.
- Va simbolitzar durant la seua època les posicions d'autonomia femenina, d'amor lliure, va assumir la defensa dels homosexuals, alguna cosa que quasi cap revolucionari notori del seu temps es va atrevir a fer.
- En la seua formació revolucionària va ser abans feminista radical que anarquista.

2. LA SEGONA ONA. Del Sufragisme a Simone de Beauvoir

D'on ixen les sufragistes?

Simone de Beauvoir (França, 1908-1986)

<http://video.google.es/videosearch?hl=es&lr=&um=1&q=simone%20beauvair&ie=UTF-8&sa=N&tab=iv&start=0#hl=es&lr=&um=1&q=simone+beauvair&ie=UTF-8&sa=N&tab=iv&start=0&qvid=simone+beauvair&vid=952969007810012081>

- “No es naix dona, s’arriba a ser-ne”.
- Amb aquesta idea Simone de Beauvoir va inaugurar la forma moderna de comprendre la problemàtica femenina i es va convertir en la feminista més rellevant del segle XX.
- L’empresa radical i ambiciosa del segon sexe va ser mostrar que les característiques humanes considerades femenines són adquirides per les dones en comptes de derivar-se “naturalment” de la seua biologia.

3. LA TERCERA ONA. Del feminisme radical al ciberfeminisme

EL PROBLEMA QUE NO TÉ NOM

LA MÍSTICA DE LA FEMINITAT

ACCIONS, NO XERRAMECA

I AÇÒ ERA TOT?

FEMINISME RADICAL

I LES AIGÜES ES VAN DESBORDAR

FEMINISME DE LA DIFERÈNCIA

FEMINISME INSTITUCIONAL

LES MÉS MODERNES: ECOFEMINISME I CIBERFEMINISME

LA NOVA TASCA: NOMENAR I DESEMMASCARAR

---

4. FEMINISME A ESPANYA. De la clandestinitat al govern paritari

TOTES LES DONES CONCEBEN IDEES, PERÒ NO TOTES CONCEBEN FILLS

PER QUÈ S'HA DE CONTINUAR CRIDANT-NOS SEXE FEBLE

L'ÀNGEL DE LA LLAR

INTEL·LECTUALS, MODERNES I SUFRAGISTES EN EL LYCEUM CLUB

CLARA CAMPOAMOR: EL DRET AL VOT

1975, ANY INTERNACIONAL DE LA DONA

L'EXPLOSIÓ DE LA TRANSICIÓ

UNA CONSTITUCIÓ DECEBEDORA

LA PRIMERA ESCISSIÓ

L'EXPLOSIÓ DE LA TRANSICIÓ

ANYS 80: L'AVORTAMENT

LES FEMINISTES DEL SEGLE XXI

---

5. LA MIRADA FEMINISTA. Per a què serveixen les ulleres?

ANDROCENTRISME: L'HOME COM A MESURA DE TOTES LES COSES

PATRIARCAT

MASCLISME I SEXISME

GÈNERE
